

Bruselj, 19. julij 2023
(OR. en)

12048/23

RECH 362
COMPET 778
IND 408
MI 646
EDUC 324
TELECOM 234
ENER 453
ENV 880
AGRI 416
TRANS 320
SAN 466

SPREMNI DOPIS

Pošiljatelj:	za generalno sekretarko Evropske komisije: direktorica Martine DEPREZ
Datum prejema:	19. julij 2023
Prejemnik:	Thérèse BLANCHET, generalna sekretarka Sveta Evropske unije
Št. dok. Kom.:	COM(2023) 457 final
Zadeva:	SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ Misije EU dve leti pozneje: ocena napredka in nadaljnji koraki

Delegacije prejmejo priloženi dokument COM(2023) 457 final.

Priloga: COM(2023) 457 final



Bruselj, 19.7.2023
COM(2023) 457 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Misije EU dve leti pozneje: ocena napredka in nadaljnji koraki

{SWD(2023) 260 final}

SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Misije EU dve leti pozneje: ocena napredka in nadaljnji koraki

1. NOV INSTRUMENT V PROGRAMU OBZORJE EVROPA

EU se v okolju hitrih sprememb in vse številnejših groženj, a hkrati tudi priložnosti, sooča z izzivi brez primere. Za te izzive, med katerimi so ruska vojna agresija proti Ukrajini, posledice podnebnih sprememb, degradacija okolja, izredne zdravstvene razmere, demografski pritiski in vse večje neenakosti, so nujno potrebne inovativne rešitve. Sposobnost EU za reševanje teh izzivov bo oblikovala našo skupno prihodnost, a tudi zavest o učinkovitosti našega demokratičnega sistema in njegovih vrednot.

Na misijah utemeljena javna politika je nov in obetaven pristop za reševanje družbenih izzivov. Za to so potrebni ambiciozni in posebni, vendar dosegljivi cilji ter usmerjanje javnih in zasebnih virov, prizadevanj na področju raziskav in inovacij ter sodelovanja javnosti k izpolnitvi teh ciljev v določenem časovnem okviru. Pristop je bil prvič uporabljen v programu EU za financiranje raziskav in inovacij Obzorje Evropa¹ kot del njegovega razširjenega nabora instrumentov.

Misije EU dopolnjujejo in nadgrajujejo običajne raziskave in inovacije na več načinov, ki imajo vsak svoje posebnosti. Prizadevajo si doseči konkretne in otipljive družbene rezultate, medtem ko je večina drugih instrumentov usmerjenih na znanstvene in/ali gospodarske učinke. Poleg tega da zagotavljajo finančno podporo za raziskave in inovacije, se tudi usklajujejo z ustreznimi regulativnimi vidiki in vidiki politik. Njihova časovna obdobja so dolgoročnejša, obsegajo desetletje, a so kljub temu omejena. Zato so prizadevanja osredotočena in spodbujajo napredovanje k cilju. Močno so usmerjene na udeležbo državljanov in deležnikov od vsega začetka, zaradi česar sta sprejemanje tehnologije in vključevalnost sestavni del modela. Temeljijo na raziskavah in inovacijah, vendar presegajo temeljne in uporabne raziskave tako, da do inovacij (vključno z družbenimi in organizacijskimi) zavzemajo širok pristop in plemenitijo obstoječe znanje, s čimer povezujejo najrazličnejše dejavnosti programa Obzorje Evropa. Misije ne predpisujejo sredstev za doseg svojih ciljev, zaradi česar so po svoji zasnovi meddisciplinarne in zahtevajo portfeljski pristop, ki pri razvoju in uvajanju rešitev ustvarja sinergije in dopolnjevanja.

V programu Obzorje Evropa je bilo opredeljenih pet področij misij, na katerih bi bilo mogoče izzive učinkovito reševati s pristopom, utemeljenim na misijah. Ta področja so: prilagajanje podnebnim spremembam, vključno z družbeno preobrazbo; rak; zdravi oceani, morja, obalne in celinske vode; podnebno nevtralna in pametna mesta ter zdravje tal in živila.

¹ Glej Uredbo (EU) 2021/695 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. aprila 2021 o vzpostavitvi programa Obzorje Evropa, uvodna izjava 2.

Komisija je do zdaj začela pet misij EU² na podlagi poročil posebnih odborov za misije, ki so ocenjevali zrelost tehnoloških in socialnih inovacij na teh področjih. Za vsako misijo so bili pripravljene podrobni načrti za izvajanje misij, ki temeljijo na merilih za misije iz pravne podlage programa Obzorje Evropa.

Uredba Obzorje Evropa³ zahteva, da se ocene misij EU opravijo najpozneje leta 2023.

Ta ocena obravnava posamezne misije in tudi sam instrument misij, hkrati pa tudi pregleduje področja misij. V delovnem dokumentu služb, ki je spremljajoči dokument k temu sporočilu, so predstavljeni rezultati te ocene in dane „samoocene“ za posamezne misije, ki temeljijo na naslednjih merilih:

- ambiciozen, vendar uresničljiv cilj misije,
- dodana vrednost,
- vključenost raziskav in inovacij,
- zagotovilo, da je izvajanje uresničljivo, merljivo in časovno omejeno,
- zagotovljena podpora,
- proračun,
- udeležba državljanov in deležnikov,
- napredek, dosežki in mejniki.

Ocena postopka izbora je ugotovila tudi vrzeli in spodbudila razmislek o možnosti izvajanja dodatnih misij na vseh petih področjih. V tem sporočilu so predstavljene glavne ugotovitve celovite ocene misij EU in načrtani nadaljnji koraki za ta instrument.

2. GLAVNI DOSEDANJI DOSEŽKI

Manj kot dve leti po začetku izvajanja je sedanjih pet misij EU posamezno in kot celota dokazalo svoj potencial. Ta oddelek predstavlja pregled glavnih dosežkov, ugotovljenih v oceni vsake posamezne od petih sedanjih misij, in splošno oceno pozitivnih izkušenj. Naslednji oddelek se osredotoča na ugotovljene omejitve ter predlaga ukrepe za njihovo odpravo in nadaljnji razvoj in izboljšanje instrumenta misij v naslednjih letih.

2.1. Prilagajanje podnebnim spremembam

Misija si prizadeva **podpreti najmanj 150 evropskih regij, da bodo do leta 2030 postale odporne proti podnebnim spremembam.** Misija je bila razvita vzporedno s strategijo EU za prilagajanje podnebnim spremembam⁴ in se povezuje z njenim ciljem o Evropi, odporni proti podnebnim spremembam, do leta 2050. Pomagala naj bi pospešiti prilagajanje podnebnim spremembam ter spodbuditi preobrazbene spremembe v Evropi, s čimer bo

2 COM(2021) 609 final.

3 Člen 8(5) in člen 11 Uredbe (EU) 2021/695 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. aprila 2021 o vzpostavitvi okvirnega programa za raziskave in inovacije Obzorje Evropa, določitev pravil za sodelovanje in razširjanje rezultatov ter razveljavitvi uredb (EU) št. 1290/2013 in (EU) št. 1291/2013 (UL L 170, 12.5.2021).

4 COM(2021) 82 final.

prispevala k bolj sistemskemu oblikovanju politik, ki temelji na najnovejšem znanju, tehnologijah in podatkih, ustvarjenih z raziskavami in inovacijami.

Natančneje, misija regijam in lokalnim organom pomaga pri zagotavljanju neposredne podpore in olajšanju dostopa do znanja na treh področjih: (1) boljše razumevanje **podnebnih tveganj**, ki so jim in jim bodo izpostavljeni; (2) določitev **poti do odpornosti proti podnebnim spremembam za vsaj 150 regij** s preskušanjem različnih različic prihodnosti, in (3) krepitev **odpornosti z vsaj 75 obsežnimi predstavitvenimi projekti**.

Od začetka misije v septembru 2021 je **308 regionalnih in lokalnih organov** podpisalo **listino misije**, ki izkazuje jasno politično zavezo k prizadevanju za uresničitev ciljev misije. Januarja 2023 sta začeli delovati **platforma za izvajanje misije**, ki zagotavlja tehnično podporo regijam, in **izkustvena skupnost misije**. Skupaj z Evropsko investicijsko banko (EIB) se je misija začela povezovati z regijami pri **opredelitvi nabora dobičkonosnih projektov prilagajanja**. V sodelovanju z GD JRC ter skupnostjo znanja in inovacij za podnebje v okviru Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo (EIT Climate KIC) se razvijajo **poti za inovacije v zvezi s prilagajanjem**, ki temeljijo na pametni specializaciji in partnerstvih za regionalne inovacije.

Prvi projekti misij programa Obzorje Evropa pomagajo regionalnim in lokalnim organom izvajati ocene podnebnih tveganj in ranljivosti, prikazujejo **inovativne rešitve** (kot so **stavbe, odporne proti poplavam, poljščine, odpornejše na sušo**, in inovativni **zavarovalni produkti**) ali pa jim zagotavljajo podporo z orodji za participativno udejstvovanje njihovih državljanov. Predstavitveni projekti, ki izpolnjujejo merila za izbor, vendar jih ni mogoče prednostno razvrstiti, prejmejo **pečat odličnosti**, ki bo olajšal njihovo vključitev v druge programe financiranja.

2.2. Rak

Misija proti raku si je zadala skupni cilj, da **do leta 2030 izboljša življenja več kot treh milijonov ljudi** s preprečevanjem in zdravljenjem raka ter zagotavljanjem daljšega in boljšega življenja onkoloških bolnikov in njihovih družin. Misija se osredotoča na štiri posebne cilje: (1) zagotovitev boljšega razumevanja raka, (2) krepitev preprečevanja, vključno s presejanjem in zgodnjim odkrivanjem, (3) izboljšanje diagnoz in zdravljenja ter (4) izboljšanje kakovosti življenja za paciente in njihove družine.

Misija za boj proti raku je kot glavni element naložb EU v raziskave in inovacije na področju raka ključna za uspešno izvajanje načrta za boj proti raku in številnih njegovih glavnih ukrepov v okviru trdne evropske zdravstvene unije. Za lažje vključevanje politik s področij raziskav, inovacij in zdravja sta se misija proti raku in **evropski načrt za boj proti raku**⁵ od začetka razvijala skupaj. Njuni cilji so usklajeni, dogovorjene so bile vodilne pobude, ki se dopolnjujejo, in vzpostavljeno je bilo skupno upravljanje.

Na ravni EU sta misija proti raku in načrt za boj proti raku spodbudila **nov dialog z državami članicami** o raku ter povezala ministrstva za zdravje in raziskave k sodelovanju v

⁵ COM(2021) 44 final.

skupni podskupini za rak v okviru strokovne skupine za javno zdravje⁶. Tako se ustvarja pravo okolje za dokaze, pridobljene z raziskavami, ki se sistematično uporabljajo kot podlaga za razvoj politik. Misija proti raku je pospešila zgodnje vključevanje strokovne skupine za javno zdravje, ki je pripomogla k oblikovanju posodobljenega **Priporočila Sveta o presejalnih pregledih za odkrivanje raka**⁷, s čimer je bilo presejanje razširjeno na rak prostate, pljuč in želodca poleg raka dojk, debelega črevesa in materničnega vratu. S tem ko je bil ta celovit pristop uporabljen v politikah na področju zdravja in raziskav, bodo pred kratkim vzpostavljena **nacionalna središča za misijo proti raku** spodbujala medsektorski dialog z nacionalnimi deležniki o preprečevanju in nadziranju raka.

Misija ima ključno vlogo pri omogočanju razvoja **UNCAN.eu, evropskega podatkovnega središča o raku**, ki bo raziskovalcem pomagalo analizirati združene raziskovalne, zdravstvene in druge podatke v do zdaj neprimerljivem obsegu, kar bo okrepilo zanesljivost podatkov in ustvarilo nove priložnosti za raziskave. Misija omogoča tudi **druge pobude EU**: podpira **Evropsko digitalno središče za onkološke bolnike**, ki bo pacientom omogočilo izmenjavo njihovih podatkov in boljše „krmarjenje“ po zdravstvenih sistemih ter preoblikovalo prihodnji evropski zdravstveni podatkovni prostor v oprijemljive koristi za raziskovalce in državljane. Hkrati je bil navezan **dialog z mladimi preživelimi onkološkimi bolniki**, ki jim daje prostor za izmenjavo izkušenj, izražanje njihovih posebnih potreb in sooblikovanje pobud za njihovo obravnavo.

2.3. Obnova naših oceanov in voda do leta 2030

Cilj misije je **uskladiti zaščito in obnovo morskih in sladkovodnih ekosistemov s čedalje večjim obremenjevanjem vodnih virov**. Misija neposredno prispeva k temu, da bi EU postala vodilna tako v prehodu na trajnostno in krožno modro gospodarstvo kot v novem valu inovacij, potrebnih za ta prehod.

Kot vključujoča, sistemska in preobrazbena pobuda, ki obstoječa prizadevanja povezuje na ravni EU ter na nacionalni in regionalni ravni, misija prispeva k **preseganju razdrobljenih okvirov upravljanja** ter podpira **ključno zakonodajo in politike EU**⁸ na morskem, pomorskem in sladkovodnem ter sorodnih področjih.

V okviru misije so bili v največjih evropskih morjih in povodjih vzpostavljeni štirje „svetilniki“ **misije**⁹ kot mesta za **preskušanje, prikazovanje in obsežno uvajanje** potrebnih rešitev, ki so tako na voljo več kot 100 evropskim pridruženim regijam. V okviru listine misije je bilo zastavljenih več kot 480 ukrepov in aktivirane skupno 3,72 milijarde EUR¹⁰. S

6 https://health.ec.europa.eu/latest-updates/commission-expert-group-public-health-2022-12-08_en

7 <https://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2022/12/09/council-updates-its-recommendation-to-screen-for-cancer/>

8 Kot so na primer predlog pravil o obnovi narave, strategija za najbolj oddaljene regije, strategija za Arktiko, strategija za alge ter akcijski načrt EU za zaščito in obnovo morskih ekosistemov za trajnostno in odporno ribištvo.

9 To so: svetilnik za atlantski in arktični bazen, svetilnik za baltski in severnomorski bazen, svetilnik za sredozemski bazen in svetilnik za donavsko povodje.

10 Listina misije Obnova naših oceanov in voda je enostaven, vključujoč in navdihujoč okvir, ki poziva h konkretnim ukrepom za krepitev sodelovanja pri uresničevanju ciljev misije. Odprt je za vse javne ali zasebne

podporo listini države članice, regije, lokalni organi, mednarodni partnerji¹¹ in številni različni deležniki **izražajo močno politično podporo, sprejemajo konkretne ukrepe ter aktivirajo dejavnosti in vire od spodaj navzgor**. V okviru svetilnikov misije se vzpostavljajo ključne **skupnosti akterjev** (npr. pristanišča, lastniki flot, obalna mesta, otoki, ribolovne skupnosti in skupnosti za ohranjanje), ki združujejo obalna mesta, otoke, ribolovne skupnosti in skupnosti za ohranjanje, pristanišča in lastnike flot. Vzpostavljena je bila tudi **platforma za izvajanje**, ki zagotavlja podporo deležnikom, zavezanim k uresničevanju misije.

Eden od načinov za doseganje deležnikov je **evropski digitalni dvojček oceana**, ki bo začel delovati leta 2024. Z njim bo znanje o oceanih postalo dostopno državljanom, podjetnikom, znanstvenikom in oblikovalcem politik ter tako omogočilo napovedovanja in utemeljene odločitve. Misija uvaja tudi participativne pristope in državljansko udeležbo, kot so na primer ljubiteljska znanost in ukrepi za oceansko pismenost, podjetja za kmetijstvo na oceanih, ki jih vodi skupnost, ter kampanje za odgovorno porabo morskih proizvodov.

Misija **spodbuja sinergije in dopolnjevanja** med različnimi programi na ravni EU ter nacionalnimi in regionalnimi programi, s čimer že združuje sredstva, ki presegajo raziskave in inovacije, in sicer nacionalne načrte za ESPRA¹², sklad BlueInvest z 1,5 milijarde EUR tvegane financiranja, sklade za okrevanje in odpornost, Interreg in Copernicus.

2.4. 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest do leta 2030

Cilja misije sta do leta 2030 vzpostaviti vsaj **100 evropskih podnebno nevtralnih in pametnih mest** ter zagotoviti, da bodo ta mesta delovala kot središča za eksperimentiranje in inovacije, s čimer bi **vsa evropska mesta do leta 2050 lahko postala podnebno nevtralna**. Zanimanje za misijo je bilo že od začetka veliko, saj se je za pridružitve misiji prijavilo več kot 377 mest.

Z misijo je bila ustvarjena **skupnost ambicioznih mest**¹³. Sodelujoča mesta, ki jih pri tem podpira **platforma misije**, imajo dostop do spletnega portala, ki jim omogoča delo v skupinah, izmenjavo izkušenj in dostop do shrambe znanja za pospeševanje podnebno nevtralnih rešitev. Trenutno ima portal več kot 1 400 aktivnih uporabnikov.

Misija je **vključujoča**, saj v njej sodelujejo vse države članice EU ter osem pridruženih držav. Države članice se sistematično vključujejo prek obiskov v državah in projekta CapaCITIES¹⁴, ki podpira nacionalne mreže in jih povezuje med seboj. Vsa mesta so z lokalno skupnostjo in državljani ter ob podpori posebnih **svetovalcev mest** začela soustvarjati svoje **pogodbe o podnebno nevtralnih mestih**.

zainteresirane strani. Ukrepi misije zajemajo raziskave in inovacije, znanje in podatke, državljansko udeležbo, razširitev/uvajanje rešitev, izobraževanje in usposabljanje.

11 Ministrska izjava Unije za Sredozemlje, junij 2022.

12 Evropski sklad za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo.

13 100 mest v državah članicah in 12 mest v državah, pridruženih programu Obzorje 2020.

14 <https://cordis.europa.eu/project/id/101056927>

EIB podpira dejavnosti misije, vključno s ciljno usmerjenim ozaveščanjem za mesta in prispevanjem k postopku revizije pogodb o podnebno nevtralnih mestih. Izbranih je bilo **53 pilotnih mest**¹⁵, ki bodo prejela nepovratna sredstva (med 0,5 in 1,5 milijona EUR) za razvoj inovativnih rešitev za reševanje izzivov podnebne prehode. Še 50 mest bo kmalu imelo koristi od dela v pilotnih projektih prek izmenjave izkušenj in mentorstva s pilotnimi mesti.

Mestna prenova je v središču skupnega razpisa programa Obzorje Evropa, ki ga organizirata misija za mesta in misija za prilagajanje podnebnim spremembam. Posebni ukrep programa Obzorje Evropa omogoča tudi, da so se misiji pridružila ukrajinska mesta. **Vzpostavljene so bile sinergije s programi in pobudami EU**, med njimi z Evropskim svetom za inovacije, Instrumentom za povezovanje Evrope, strateškimi integriranimi projekti LIFE in Inovativnimi urbanističnimi ukrepi¹⁶.

Številne države članice ali regije se v svojih operativnih programih sklicujejo na misijo za mesta, namenski finančni tokovi na nacionalni ravni pa so bili na primer ugotovljeni v Grčiji in Španiji. Misija ima v delovnem programu Obzorje Evropa za obdobje 2023–2024 tudi skupen razpis s partnerstvom za brezemisijsko mobilnost (2Zero) ter evropskim partnerstvom za povezano, kooperativno in avtomatizirano mobilnost (CCAM) s skupnim proračunom 50 milijonov EUR. **Središče za urbane prehode**¹⁷ podpira dejavnosti mednarodnega dosega misije za mesta ter se povezuje s svetovno misijo za urbane prehode v okviru Misije: inovativnost.

2.5. Evropski dogovor o tleh

Misija si s ciljem, da do leta 2030 vzpostavi **100 živih laboratorijev in svetilnikov**, prizadeva uresničiti rešitve za trajnostno upravljanje in obnovo tal na podeželskih in mestnih območjih. Približno **60 % tal v EU velja za nezdrava**¹⁸, kar pomeni, da izgubljajo svojo sposobnost za podporo proizvodnji hrane, biotski raznovrstnosti ter uravnavanju kroženja vode, hranil in ogljika. Skupaj s strategijo EU za tla do leta 2030, predlagano direktivo o spremljanju in odpornosti tal ter observatorijem EU za tla misija sestavlja trden okvir za varstvo in obnovo tal, kar priznava tudi Evropski parlament¹⁹.

V nekaj več kot desetih **strategijah zelenega dogovora EU, sporočilih in akcijskih načrtih je bila misija ugotovljena kot orodje** za uresničevanje njihovih ciljev politike²⁰. **Misija**

15 <https://netzerocities.eu/wp-content/uploads/2023/03/Pilot-Cities-Announcement-Press-Release-Mar-2023-Final.pdf>

16 <https://www.urban-initiative.eu/innovative-actions-greening-cities>

17 https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/local-action-global-impact-urban-transitions-mission-centre-starts-its-activities-2022-12-13_en

18 <https://esdac.jrc.ec.europa.eu/esdacviewer/euso-dashboard/>

19 Resolucija Evropskega parlamenta z dne 28. aprila 2021 o varstvu tal (2021/2548(RSP)).

20 Strategija od vil do vilic, Strategija za biotsko raznovrstnost do leta 2030, Strategija EU za prilagajanje podnebnim spremembam, Strategija EU za gozdove do leta 2030, Akcijski načrt za ničelno onesnaževanje zraka, vode in tal, Akcijski načrt za razvoj ekološke pridelave v EU, Dolgoročna vizija za podeželska območja EU, Strategija EU za tla do leta 2030, Sporočilo o trajnostnih ogljikovih krogih, Sporočilo o zagotavljanju prehranske varnosti in krepitvi odpornosti prehranskih sistemov, Sporočilo o zagotavljanju razpoložljivosti in

prejema podporo iz virov, kot so program LIFE in Skupno podjetje za krožno Evropo na biološki osnovi²¹, PRIMA²² in Evropski svet za inovacije. S spodbujanjem izobraževanja o tleh misija podpira **evropsko leto spretnosti**. Za sprostitev dodatnih finančnih virov **EIB** razvija nabor obsežnih naložb v tla v povezavi s programom InvestEU.

Skupno so države članice poročale o več kot 200 dopolnilnih dejavnostih v podporo ciljem misije. **Misija je vključena v 18 od 28 strateških načrtov držav članic v okviru skupne kmetijske politike (SKP)**²³, s čimer ustvarja povezave med inovacijami na področju upravljanja tal, kmetijskimi praksami in dodeljevanjem sredstev SKP. Te sinergije bodo omogočile uvedbo in uporabo rešitev, razvitih v okviru misije, v več kot **1 000 dodatnih preskuševališčih**. Regionalni in lokalni organi v okviru misije razvijajo **sporazume o teritorialnem upravljanju tal za zdravje tal**. Platforma misije za tla²⁴ deluje kot enotna vstopna točka za informacije in udeležbo v dejavnostih misije.

Misija spodbuja usklajeno spremljanje tal v EU ter razvija **strategije za dekontaminacijo in obnovo tal** ter **nove poslovne modele** za tlom prijazne in podnebno nevtralne vrednostne verige. Prek **podpore ogljičnemu kmetovanju** misija za tla spodbuja stroškovno konkurenčna orodja za spremljanje, poročanje in preverjanje v zvezi z odvzemi ogljika iz tal.

Prvi živi laboratoriji v okviru misije bodo začeli delovati v letu 2024, omogočili pa bodo več kot 200 preskuševališč za lokalno eksperimentiranje na mestnih in podeželskih območjih. Misija se na nove načine povezuje z različnimi ciljnimi skupinami, na primer z vključevanjem kulturnih in ustvarjalnih sektorjev ter promoviranjem manifesta misije²⁵. Onkraj meja Evrope je misija postala **pomembna vodilna pobuda za mednarodno sodelovanje** z globalnim partnerstvom za tla²⁶, Pobudo za kmetijske inovacije za podnebje²⁷ ali z mednarodnimi partnerji na področju raziskav in inovacij, kot so Japonska, ZDA, Kanada in afriške države.

2.6. Splošna ocena misij EU

V tem pododdelku je povzeta ocena z vidika samega instrumenta misije, ki podaja nekatere horizontalne ugotovitve o vseh petih misijah glede vidikov, zahtevanih v pravni podlagi: postopek izbora, upravljanje, proračun, osredotočenost in dosednji napredek. Misije EU so od svojega začetka pokazale jasen potencial za pospeševanje sprememb. S financiranjem iz programa Obzorje Evropa so misije EU medsebojno povezale ter podprle politike in programe po vsej EU z udeležbo lokalne javnosti in lokalnim izvajanjem. Ocena potrjuje, da so misije pravočasne in navdihujoče pobude, ki dajejo nov zagon pomembnim prednostnim

cenovne dostopnosti gnojil, Zakonodajni okvir za trajnostni prehranski sistem Unije, Sporočilo o evropski državljski pobudi „Rešimo čebele in kmete! Čebelam prijazno kmetijstvo za zdravo okolje“.

21 <https://www.cbe.europa.eu/>

22 <https://prima-med.org/>

23 https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans_en

24 <https://mission-soil-platform.ec.europa.eu/>

25 Do sredine junija 2023 je manifest imel več kot 1 400 podpisnikov, med njimi 100 javnih in zasebnih institucij.

26 <https://www.fao.org/global-soil-partnership/en/>

27 <https://www.aimforclimate.org/>

nalogam politik EU in pomagajo k usklajenim prizadevanjem politik na ravni EU ter nacionalni, regionalni in lokalni ravni za uresničevanje skupnih ciljev.

Postopek izbora: Ocena je ugotovila, da je enoletni proces razvoja misij vodilnim strokovnjakom in najrazličnejšim deležnikom ponudil koristne priložnosti za sodelovanje v skupnem oblikovanju misij, na primer z njihovo udeležbo v odborih za misije in državljanskih forumih. Potrdila je tudi, da so področja misij in same misije EU še naprej ustrezne.

Upravljanje: Vsaka misija vključuje mehanizme upravljanja na ravni EU. Upravljanje je posebej pomembno pri vsakem novem instrumentu, še zlasti pri tako kompleksnem, ki naj bi združeval različne vključene strani, ravni upravljanja, znanstvene discipline in vire financiranja. Ti mehanizmi so med drugim posebni organi za medsektorsko usmerjanje in usklajevanje, ki omogočajo nove oblike sodelovanja med službami Komisije in med ravnmi upravljanja. Za vodenje vsake misije so bili imenovani vodje misij in njihovi namestniki, ki jih podirajo sekretariati misij. Izbrana sta bila dva kroga odborov za misije, ki sta zagotovila strateško svetovanje in strokovno znanje (eden za fazo zasnove in drugi za izvajanje). Dosežen je bil tudi pomemben napredek pri upravljanju na nacionalni ravni: več držav članic je vzpostavilo medresorske projektne skupine in nacionalne zrcalne skupine za boljše povezovanje s Komisijo v zvezi z nacionalnim izvajanjem. Hkrati so države članice mobilizirale programe EU v okviru skupnega upravljanja v podporo misijam. Ocena je še ugotovila, da se z upravljanjem misij odpravljajo organizacijske ovire, različne organizacije pa se tesneje povezujejo pri uresničevanju skupnih, časovno omejenih ciljev.

Proračun: V okviru programa Obzorje Evropa so bile opravljene pomembne naložbe, ki bodo omogočile razvoj znanja in inovativnih rešitev za pomoč pri uresničevanju ciljev misij EU. Do zdaj je Evropska komisija dala na voljo skupno 1,8 milijarde EUR v dveh zaporednih delovnih programih (za obdobje 2021–2022 in 2023–2024), kar ustreza 10 % proračuna za drugi steber programa Obzorje Evropa za obdobje 2021–2023. V vseh misijah je bilo mogoče spodbuditi določen interes in zaveze drugih virov financiranja poleg programa Obzorje Evropa, vključno z zasebnim sektorjem (večinoma prek EIB).

Osredotočenost in dosednji napredek: Veliko število pobud državljanske udeležbe, organiziranih v fazi pripravljalne zasnove misij, je pripomoglo k vzpostavitvi družbene odgovornosti in spodbudilo široko udeležbo ustreznih skupnosti deležnikov. Ocena kaže, da misije z jasno osredotočenostjo na politike in strategije EU ter v tesnem usklajevanju z njimi smiselno prispevajo k slednjim. Zunaj okvirov EU so misije EU uspele pritegniti široke skupnosti deležnikov, tudi s krepitvijo in vključevanjem skupnosti na regionalni in lokalni ravni. Hkrati ocena kaže, da misije na splošno napredujejo v skladu s svojimi načrti za izvajanje in so na pravi poti, da dosežejo svoje cilje za leto 2030.

3. NEREŠENI IZZIVI IN IZBOLJŠAVE

Misije kot nov instrument potrebujejo politično podporo, kontinuiteto in predvidljivost, pa tudi pravo ovrednotenje in izboljšave. V oceni so priznane te omejitve, Komisija pa je zavezana k njihovem reševanju, saj prvotna obljuba instrumenta misij ostaja trdna, vseh pet

misij pa očitno deluje dobro. Priporočila v tem oddelku temeljijo na skupnem razmisleku služb Komisije, predsednikov odborov za misije in vodij misij.

Poleg spodbudnih zgoraj opisanih zgodnjih dosežkov se misije EU soočajo tudi s številnimi pomembnimi izzivi. Na več področjih so mogoče izboljšave, med njimi so ponekod okorna upravljavna struktura, do zdaj dokaj omejeno izkoriščanje drugih virov financiranja poleg programa Obzorje Evropa, neoptimalne sinergije z drugimi instrumenti EU, majhna udeležba zasebnega sektorja, prizadevanja na področju komuniciranja ter stik z deležniki in državljani. V vseh misijah so bili sprejeti ukrepi za obravnavo teh težav, a potrebno je dodatno prizadevanje, tudi na horizontalni ravni. Reševanje teh izzivov bo postalo še pomembnejše, saj izvajanje misij napreduje ter se vse bolj osredotoča na uvajanje in učinke.

3.1. Izboljšanje upravljanja in političnega usmerjanja

Da bi bile misije EU učinkovite, potrebujejo trdno usmerjanje in močan sistem upravljanja. Čeprav je ocena pokazala, da vzpostavljeni sistem za misije EU spodbuja povezave med področji politike in organizacijami, je številne druge funkcije upravljanja mogoče še izboljšati. Številni deležniki dojemajo sistem upravljanja kot okoren, zapleten in nepregleden. Hkrati v sistemu upravljanja tudi še ni bil vzpostavljen skladen in dosleden mehanizem za spremljanje posameznih misij in tudi njihovega celotnega instrumenta. Sistem upravljanja je močno osredotočen na izvajanje, trenutno pa v njem ni prostora za analizo in razmislek o napredku (oziroma pomanjkanju napredka) ter nadaljnjem razvoju instrumentov in politik. Prav tako v njem ni dovolj prostora za politične razprave na visoki ravni o napredku in preusmeritvah, kjer bi bilo to potrebno.

Da bile misije učinkovite, je potrebno okrepljeno in bolj usklajeno administrativno upravljanje. Da bi tako ambiciozne in vsevladne pobude, kot so misije EU, lahko bile uspešne, je zanje treba razvijati obširne in medsektorske sinergije skozi daljša obdobja ter na ravni EU in nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Treba bi bilo na primer okrepiti mehanizme usklajevanja med predstavniki misij na ravni EU ter organi na nacionalni, regionalni in lokalni ravni za zagotovitev, da se prizadevanja misije uvajajo čim bližje državljanom EU. Jasno je tudi, da bi okrepljeno politično vodstvo moralo biti jasen signal za olajšanje dostopa do virov (vključno s financiranjem) in ukrepov za napredek pri doseganju ciljev misije. Usmerjanje misij EU bi bilo torej treba dodatno okrepiti na upravni ravni.

Komisija bo:

- vse vključene politične akterje, tudi države članice, pozvala, naj imenujejo predstavnike na visoki ravni, ki se bodo pridružili komisarjem, odgovornim za posamezne misije EU, pri promoviranju misij med državljani, aktiviranju nacionalnih sredstev itd.,
- okrepila razprave, zlasti z državami članicami, o načinih za racionalizacijo upravljanja misij EU, da bi to postalo učinkovitejše, bolj vključujoče in uspešnejše,
- znatno vlagala v krepitev skupnih funkcij podpore („zaledne službe“) za vse sedanje in prihodnje misije EU ter za odpravo omejitev, ugotovljenih v tem sporočilu,

- *začela letno razpravo o izvajanju misij EU v vsebinskih sestavah Sveta in odborih Evropskega parlamenta, ustreznih za posamezne misije EU.*

3.2. Zagotovitev širših in boljših skupnih naložb, tudi iz zasebnega sektorja

Uporabiti je treba širši portfelj instrumentov, saj razpisi programa Obzorje Evropa zagotavljajo le začetno financiranje in usklajevanje, niso pa glavni instrumenti uvajanja. Za celostni pristop k misijam je potrebna trdna skupna odgovornost celotne Komisije in Unije, ki vključuje vse ustrezne akterje in deležnike, vključno z uporabo njihovih instrumentov financiranja, saj morajo misije pokrivati celotno inovacijsko verigo od laboratorijev do obsežnega uvajanja. Interdisciplinarna narava mehanizmov upravljanja ponuja številne priložnosti za vzpostavljanje sinergij med misijami EU in drugimi deli programa Obzorje Evropa, misijami EU in drugimi instrumenti EU ter misijami EU in nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi politikami in programi financiranja. Dokazi, zbrani pri tej oceni, kažejo, da te priložnosti še niso v celoti izkoriščene.

Načrtovanje financiranja EU s strani držav članic je treba bolje uskladiti z misijami EU. To je sestavni del vzpostavljanja sinergij, na primer z bolj sistematično uporabo kohezijske politike za misije EU. Diverzifikacija virov financiranja za podporo naboru dejavnosti od raziskav do uvajanja je torej dodaten ključen izziv. V ta namen bi bilo treba vzpostaviti tesne stike med službami Komisije ter organi držav članic za upravljanje in izvajanje.

Izvajanje misij EU se do zdaj financira predvsem s programom Obzorje Evropa in drugimi viri javnega financiranja. Da bi s temi sredstvi dosegli poln učinek do leta 2030, jih je treba dopolniti z znatnimi naložbami iz zasebnega sektorja in človekoljubnih organizacij, da se zagotovita obsežno uvajanje in uporaba rešitev. Čeprav potekajo prizadevanja v tej smeri, bi bilo treba raven naložb in udeležbe teh akterjev povečati.

Okrepljeno sodelovanje z EIB je ključno za doseg ciljev misij EU. Misije EU so v vseh fazah priprav in izvajanja tesno sodelovale z EIB, ki je zagotovila svetovalne storitve v podporo razvoju naložbenih agend načrtov za izvajanje misij. To sodelovanje bi bilo treba razširiti, zlasti ob upoštevanju, da so cilji številnih misij tesno usklajeni s cilji EIB.

Potrebna so dodatna prizadevanja, da bi v zasebnem sektorju spodbudili interes za dejavnosti misij EU. Uporaba inovativnih instrumentov za zasebni sektor, kot je javno naročanje inovativnih rešitev, še ni v celoti raziskana. Izkušnje so hkrati pokazale, da je sodelovanje z evropskimi partnerstvi, zlasti tistimi, v katere je tesno vključena industrija, učinkovit način za spodbujanje interesa industrije za prednostne naloge politik EU in možnosti njenega prispevanja k njim. Objavljeni so že bili skupni razpisi misij EU in nekaterih skupaj načrtovanih evropskih partnerstev. Z objavo v misije usmerjenih in z misijami povezanih razpisov v okviru obstoječih in prihodnjih partnerstev bi se odprle nove priložnosti za sodelovanje z industrijo. To bo dopolnjeno s strukturiranim dialogom z glavnimi interesnimi skupinami tako industrije kot človekoljubnih organizacij.

Komisija bo:

- *intenzivirala prizadevanja za krepitev in upravljanje portfelja misij EU, da bi vodjem misij zagotovila inteligentna orodja za spremljanje in ukrepanje,*
- *aktivirala širši portfelj instrumentov, med njimi javno-zasebna partnerstva in javno naročanje inovativnih rešitev,*
- *okrepila razprave o uskladitvi načrtovanja financiranja EU s strani držav članic z misijami EU,*
- *pozvala k predložitvi priporočil in nasvetov glede načinov za večjo vključenost zasebnega sektorja v misijah EU in za njegov prispevek k njim.*

3.3. Krepitev udeležbe državljanov in deležnikov

Doseganje ciljev posameznih misij EU (in ambicij EU na splošno) bo na koncu odvisno od široke javne podpore ter sprejemanja potrebnega zelenega in digitalnega prehoda.

Medtem ko je bila vključenost deležnikov, ki neposredno sodelujejo v misijah, dokaj uspešna, obstajajo še možnosti za nadaljnje spodbujanje večje ozaveščenosti splošne javnosti ter neposredno udeležbo organizacij civilne družbe in socialnih partnerjev, s čimer bi uresničili obljube in potencial misij. Potrebna so dodatna prizadevanja za ozaveščanje o ciljnih in učinku misij, za krepitev mehanizmov povratnih informacij deležnikov ter za večjo prepoznavnost misij in njihovih konkretnih ukrepov na terenu. V ta namen je treba močno okrepiti prizadevanja na področju komuniciranja z ustreznimi skupinami deležnikov in posameznimi državljani.

Javnost še vedno ni dovolj ozaveščena o koristih in potencialu misij EU kot instrumenta. In to kljub temu, da so bile posamezne misije EU, dejavne na področju komuniciranja in ozaveščanja ter vključevanja prizadetih skupnosti deležnikov, pri tem razmeroma uspešne. Prepoznavnost misij kot instrumenta olajšuje izvajanje posameznih misij. Za večjo ozaveščenost javnosti in aktiviranje državljanov je ključna tudi dejavna in stalna vključenost Evropskega parlamenta, Evropskega ekonomsko-socialnega odbora in Odbora regij.

Komisija bo povečala uporabo ciljno usmerjenih ukrepov za skupno podporo misijam, vključno z ozaveščanjem in komuniciranjem. Okrepila bo tudi sistem spremljanja za ocenjevanje napredka pri izvajanju misij EU na bolj kvantitativen in lažje razumljiv način. Hkrati bo pripravila nasvete glede politik o prihodnjih misijah EU, vključno s strategijami prehoda na naslednji dolgoročni proračun EU. Izkušnje s sedanjim ocenjevanjem, ki se je dejansko začelo v zelo zgodnji fazi misij, so pokazale, kako pomembno je redno pregledovanje parametrov izvajanja. Komisija se zavezuje, da bo v letu 2025 pripravila nadaljnje ocenjevalno poročilo o izvajanju misij EU, da bi se ocenila napredek in ustreznost financiranja, ugotovili dosežki za nadaljnje razširjanje in uporabile inovativne rešitve, ki jih zagotavljajo misije.

Komisija bo:

- *še naprej sodelovala s strokovnjaki na področju komuniciranja glede strategije za pristop k misijam EU, ki v večji meri temelji na državljanih,*

- sprejela ciljno usmerjene ukrepe za podporo lokalnim in nacionalnim prizadevanjem na področju komuniciranja za spodbujanje državljsanske udeležbe in večjo ozaveščenost javnosti o misijah EU,
- leta 2025 objavila novo poročilo o izvajanju misij EU,
- organizirala javno razpravo o poročilih o izvajanju, da bi se pridobile izkušnje, razpravljalo o napredku in sporočalo o dosežkih misij EU.

4. NOV ZAGON

Pet sedanjih misij EU je bilo na terenu precej uspešnih in prizadevale si bodo za nadaljnjo utrditev in reševanje preostalih izzivov. Vendar sta bili v oceni poudarjeni tudi priložnost za razširitev portfelja misij ter potreba po ponovni potrditvi politične in finančne podpore instrumentu.

4.1. Začetek nove misije EU o novem evropskem Bauhausu

Več kot dve leti od uvedbe je pobuda o novem evropskem Bauhausu²⁸ dosegla pomemben napredek pri svojem cilju povezovanja evropskega zelenega dogovora z našimi življenjskimi prostori in izkušnjami. Pobuda ima lastno skupnost z več kot 1 000 dejavnimi člani po vsej Evropi in zunaj nje ter svetovalno skupino, ki jo sestavljajo ugledne osebnosti iz sveta arhitekture, kulture, oblikovanja in trajnosti. Obenem navdihuje projekte in pobude od spodaj navzgor, ki preskušajo in prikazujejo ideje in ukrepe novega evropskega Bauhauusa.

Novi evropski Bauhaus že ima številne skupne značilnosti z misijami EU. Sedanja ocena, izzivi, ki so bili v njej ugotovljeni, ter razmisleki v skupnosti novega evropskega Bauhauusa in pozivi Evropskega parlamenta²⁹ kažejo, da je zdaj primeren čas, da pobuda novega evropskega Bauhauusa utrdi svoj napredek, okrepi svojo osredotočenost na raziskave in inovacije ter ukoreninjenost v njih in se še bolj usmeri k ciljem v obliki nove posebne misije EU.

Začetek posebne misije za novi evropski Bauhaus bo potekal po istem postopku kot pri prvih petih misijah. To vključuje imenovanje odbora za misijo ter pripravo načrta za njeno izvajanje, ki bosta oba pripomogla k določitvi točnih ciljev in mejnikov misije, tako kot pri prvih petih misijah. Pri tem bi bili upoštevani dosedanji dosežki in potencial pobude o novem evropskem Bauhausu ter ocena misij EU.

Nova misija bi dopolnjevala in pospeševala delo obstoječih misij. V misijah za prilagajanje podnebnim spremembam ter podnebno nevtralna in pametna mesta bi na primer še bil potencial za dodatne sinergije med različnimi instrumenti financiranja in naložbami zasebnega sektorja. Lahko bi tudi dopolnjevala obe navedeni misiji s celostnim in bolj poglobljenim pristopom h grajenemu okolju. To bi na primer dosegla tako, da bi prek raziskav in inovacij proučila, kako bi lahko iz sosesk ustvarili ponore ogljika, jih povezali v

28 https://new-european-bauhaus.europa.eu/index_en

29 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0213_SL.html

krožni ekosistem, jih naredili odpornejše na podnebne spremembe in jim omogočili, da prek svoje obnovljive zasnove naravi vračajo vire. Novi evropski Bauhaus ima tudi močno razsežnost socialnih inovacij, saj spodbuja razvoj inovativnih pristopov k upravljanju in oblikovanju politik, da bi bili tokovi odločanja v primerjavi s klasičnimi postopki hitrejši ter bolj prožni in krožni. Misija za novi evropski Bauhaus bi na svojem področju zagotovila dopolnjevalne sinergije z ustreznimi pobudami, kot je evropsko partnerstvo za trajnostno grajeno okolje, osredotočeno na ljudi. Misija za novi evropski Bauhaus bi se povezovala z ljudmi pri doseganju večjega sprejemanja politik zelenega dogovora v družbi, promoviranju skupne odgovornosti za zelene rešitve ter spodbujanju potrebnih sprememb v ravnanju za izpolnitev ciljev zelenega prehoda. To bi omogočila osredotočenost na trajnostnost poleg drugih meril, med katerimi so dostopnost, cenovna ugodnost in kakovost zagotovljenih izkušenj.

Novi evropski Bauhaus je že vzpostavil sinergije med naložbami v raziskave in inovacije, drugimi instrumenti financiranja³⁰ in naložbami zasebnega sektorja. Vseh 27 držav članic se je k novemu evropskemu Bauhausu zavezalo v več kot 220 programih kohezijske politike. Zdaj ima znaten potencial za nadaljnje širjenje in uvajanje inovativnih rešitev na lokalni in regionalni ravni. Vključena je tudi Evropska investicijska banka, da bi razvila smernice za naložbe novega evropskega Bauhauusa, ki bodo v pomoč zagonskim podjetjem in nosilcem projektov. V letu 2023 k izvajanju novega evropskega Bauhauusa prispevata dva izziva Evropskega sveta za inovacije. Od leta 2021 Evropski inštitut za inovacije in tehnologijo (EIT) prek pobude skupnosti EIT za novi evropski Bauhaus mobilizira pet skupnosti znanja in inovacij ter njihovih omrežij v poslovnem sektorju ter izobraževanju in raziskavah. Misija EU je primerno orodje za okrepitev takih sinergij, povečanje obsega in zagotovitev največjega možnega učinka.

Komisija bo:

- predlagala novo misijo EU, ki bo posvečena novemu evropskemu Bauhausu,
- začela priprave za povečanje njenega obsega, vključno z ustanovitvijo odbora za misijo in pripravo načrta za njeno izvajanje.

4.2. Ponovna potrditev politične in finančne podpore

Za misije EU so glede na njihovo ambicioznost potrebna stalna in redno usklajevana prizadevanja v obdobju, daljšem od desetletja. Čeprav je izvajanje misij EU še v svoji zgodnji fazi, so te pritegnile precejšnjo pozornost in podporo institucij EU, držav članic, regionalnih in lokalnih organov ter najrazličnejših deležnikov. Ta zagon je treba dodatno podpreti, da bodo misije EU lahko dolgoročno uresničile svoje cilje.

Da bi misije EU lahko v celoti izpolnile svoje obljube, potrebujejo jasno zavezanost glede nadaljnje finančne podpore v programu Obzorje Evropa v sedanjem dolgoročnem proračunu EU. Komisija zato meni, da bi bilo treba podporo programa

³⁰ Obzorje Evropa, Evropski sklad za regionalni razvoj, Sklad za pravični prehod, programa LIFE in Digitalna Evropa, program Enotni trg, programa COSME in Erasmus+ ter Evropska solidarnostna enota.

Obzorje Evropa za misije EU za obdobje po letu 2023 določiti na ravni 11 % drugega stebra³¹. To financiranje bo zagotovilo kontinuiteto in pripomoglo k ohranitvi ritma pri izvajanju obstoječih misij. Hkrati jih bo spodbudilo k uporabi drugih virov financiranja poleg programa Obzorje Evropa ter k pripravam na začetek nove misije.

Komisija bo:

- *ponovno potrdila svojo politično zavezo in podporo misijam EU,*
- *ohranila misije EU kot vodilne pobude izvajanja programa Obzorje Evropa in drugih instrumentov Unije,*
- *predlagala proračun programa Obzorje Evropa za misije EU v višini 11 % drugega stebra do leta 2027.*

5. SKLEPNE UGOTOVITVE

Izkušnje z dvema letoma izvajanja petih misij EU so potrdile, da na misijah temelječ pristop kot instrument programa Obzorje Evropa spodbuja udeležbo širokih in zavzetih skupnosti deležnikov. Ker lahko instrument misij EU spodbuja eksperimentiranje, usklajevanje in povečano uvajanje, ima lahko osrednjo vlogo pri potrebnih družbenih prehodih na več področjih.

Na podlagi ocene in analize misij EU, podrobneje opredeljenih v delovnem dokumentu služb, to sporočilo prinaša ugotovitev, da bi bilo treba izvajanje sedanjih petih misij nadaljevati ter povečati politično in tudi finančno podporo. Nova misija za novi evropski Bauhaus bo dopolnjevala in okrepila sedanje misije ter odprla nove možnosti za oprijemljive koristi raziskav in inovacij za Evropo.

Vendar pa izkušnje hkrati kažejo, da mora instrument misij za polno uresničitev svojega potenciala obravnavati še nekatere preostale izzive, zlasti glede javne ozaveščenosti, upravljanja in svoje sposobnosti za uporabo drugih virov financiranja, med njimi tudi zasebnega. Cilj ukrepov, oblikovanih v tem sporočilu, je obravnavati izzive, s katerimi se še spopadajo misije EU, skupaj z vsemi institucijami EU, državami članicami in deležniki iz vse Unije, da bi to preobrazbeno orodje zares bilo uspešno.

³¹ Porazdelitev prispevka med različnimi sklopi drugega stebra bo med posameznimi sklopi različna ob upoštevanju ciljev misij in njihovih povezav z določenim sklopom. S tem ne bo ogrožena podpora uvajanju in povečanju razvoja in proizvodnje strateških tehnologij v Uniji, kot je določeno v industrijski politiki EU ter v predlogu Komisije za revizijo večletnega finančnega okvira.